

TIETOA NUORILLE RIKOKSEN UHREILLE

RIKOSUHRIPÄIVYSTYS
BROTTSOFFERJOUREN

SISÄLTÖ

Miten teen rikosilmoituksen?	4
Mikä on esitutkinta?	5
Mitä tarkoittaa lähestymiskielto?	6
Mitä sovittelussa tapahtuu?	7
Mikä on syyteharkinta?	7
Miten rikosasiaa käsitellään oikeudessa?	8
Mistä tiedän milloin oikeudenkäynti on?	8
Keitä oikeudenkäynnissä on paikalla?	9
Miten toimin oikeudenkäynnissä?	10
Milloin ja mistä oikeudenkäynnin päätöksen saa?	11
Istuntosali	12–13
Miksi tarvitsen oikeudenkäyntiavustajan ja mistä sellaisen saa?	14
Millaisia vahingonkorvauksia voin vaatia?	15
Mitä, jos rikoksen tekijä ei maksa vahingonkorvauksia?	15
Mitä tämä kaikki maksaa?	16
Mistä voin saada apua?	16–17
Rikosasian käsittely rikosprosessissa	18

TIETOA NUORILLE RIKOKSEN UHREILLE

Rikosuhripäivystyksen oppaita 8, 2022
(Päivitetty 2026)

Kuvitus: Susanna Alanne / Tussitaikurit ▪ Taitto: GS Oy Peippo
Painopaikka: Suomen Uusiokuori, Somero 2026

Alkuperäisen oppaan tuotannossa on ollut mukana Väestöliitto.
Työryhmä: Jaana Koivukangas, Kirsi Porras, Tiina Rantanen.

Toimintaa tukee:

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET



MITÄ HYÖTYÄ TÄSTÄ OPPAASTA VOI OLLA SINULLE?

Tämä opas on tarkoitettu sinulle, joka olet joutunut rikoksen uhriksi. Rikosprosessi käynnistyy, kun poliisi saa tiedon rikoksesta. Oppaassa esitellään rikoksen uhrin kannalta keskeisiä asioita rikosprosessista. Niitä ovat rikosilmoituksen tekeminen, poliisin esitutkinta kuulusteluineen, syyttäjän syyteharkinta, mahdollinen sovittelu ja oikeudenkäynti. Tämä kaikki kestää yleensä vähintään kuukausia tai usein yli vuoden ja toisinaan vieläkin kauemmin.

Rikosprosessin läpikäyminen on usein uusi ja outo tilanne. Se on helpompaa, kun tiedät mitä on tulossa ja tunnet oikeutesi.

Oppaan tarkoituksena on antaa sinulle tietoa ja auttaa ymmärtämään oman asiasi käsittelyä rikosprosessissa. Oppaan lopusta löydät tärkeitä yhteystietoja, mistä voit saada tukea ja apua.

MITEN TEEN RIKOSILMOITUKSEN?



Jos olet joutunut rikoksen uhriksi, tee rikosilmoitus paikalle saapuneelle poliisille, millä tahansa poliisilaitoksella (**poliisi.fi**) tai netissä. Myös joku muu voi tehdä ilmoituksen puolestasi. Tee rikosilmoitus mahdollisimman pian.

Voit tehdä rikosilmoituksen, vaikka rikoksen tekijä olisi alle 15-vuotias. Hänen täytyy korvata aiheuttamansa vahinko, vaikka alle 15-vuotias ei joudu rikosvastuuseen teostaan oikeudessa.



Voit halutessasi kysyä tukihenkilöä mukaan poliisilaitokselle, sovitteluun ja oikeudenkäyntiin. Tukihenkilö voi olla Rikosuhripäivystyksen (RIKU) tukihenkilö tai joku muu sinulle läheinen aikuinen. RIKUsta voit saada apua ja tukea rikosprosessin eri vaiheissa sekä muissa rikokseen liittyvissä asioissa: **riku.fi**.

Jos kyseessä on väkivalta- tai seksuaalirikos, mene mahdollisimman pian lääkäriin. Vaikka sinulle ei olisi tullut hoitoa vaativia vammoja, lääkärissä on hyvä käydä esimerkiksi senkin takia, että rikos voi aiheuttaa ahdistusta tai muita ikäviä tuntemuksia. Tarvitset lääkärintodistusta mahdollisessa oikeudenkäynnissä. Poliisi pyytää sen luvallasi myöhemmin.

Poliisin löydät myös eri somekanavista (**poliisi.fi/some**).

MIKÄ ON ESITUTKINTA?

Esitutkinnassa selvitetään, mitä on tapahtunut, keitä ovat asian osapuolet ja mitkä ovat rikoksesta aiheutuneet vahingot.

Poliisi kutsuu kuulusteluun erikseen rikoksesta epäillyn ja uhrin, mahdolliset todistajat sekä kerää muuta todistusaineistoa. Rikoksen uhrina sinua kutsutaan asianomistajaksi. Yleensä kutsu kuulusteluun tulee myöhemmin puhelimitse tai kirjeitse.

Kuulustelussa poliisi pyytää sinua kertomaan omin sanoin tapahtuneesta. Kerro kaikki, mitä muistat ja myös yksityiskohdat, vaikka ne eivät tuntuisi sinusta tärkeiltä. Poliisi esittää tarvittaessa lisäkysymyksiä. Sinun on puhuttava ehdottomasti totta. Samat asiat voidaan käydä läpi myöhemmin myös oikeudenkäynnissä. Riippuu rikoksesta ja iästäsi, joudutko tulemaan oikeudenkäyntiin henkilökohtaisesti paikalle. Alle 15-vuotiaita ei kutsuta oikeudenkäyntiin. Tietyissä tapauksissa kuulustelu videoidaan ja videota voidaan käyttää oikeudenkäynnissä.

Sinulla on oikeus käyttää kuulustelussa omaa äidinkieltäsi tai muuta ymmärtämääsi kieltä. Kun poliisi kutsuu kuulusteluun, pyydä häntä tilamaan tulkki, jos tarvitset sellaista. Huoltajillasi on yleensä oikeus olla mukana kuulustelussa. Lisäksi kuulustelussa voi olla paikalla tukihenkilö ja sosiaalityöntekijä.



Poliisi kysyy, vaaditko rikoksen tekijälle rangaistusta. Jos kyseessä on asianomistajarikos ja vaadit tekijälle rangaistusta, poliisi voi jatkaa asian tutkimista. Asianomistajarikos on yleensä lievempi rikos, jonka tutkinnan aloittaminen on usein uhrin päätettävissä. Mikäli kyseessä on virallisen syytteen alainen rikos, poliisi voi tutkia rikosta riippumatta uhrin tahdosta. Näitä ovat yleensä väkivalta- ja muut vakavat rikokset.

Sinulta kysytään myös, haluatko saada korvausta sinulle aiheutetusta vahingosta, esimerkiksi fyysisistä vammoista tai tilanteessa rikkoutuneesta tai varastetusta omaisuudesta. Tähän kysymykseen kannattaa vastata ”kyllä”, jos tiedät, että sinulle on aiheutunut vahinkoa. Lisäksi joissakin rikoksissa uhrilla on oikeus saada korvausta henkisestä kärsimyksestä. Lisäksi joissakin rikoksissa uhrilla on oikeus saada korvausta henkisestä kärsimyksestä.

Poliisi kokoaa rikosilmoituksesta, kuulusteluista ja muista kerätyistä materiaaleista esitutkintapöytäkirjan. Se lähetetään syyttäjälle, joka päättää jatkotoimenpiteistä.

MITÄ TARKOITTAA LÄHESTYMISKIELTO?



Jos pelkäät turvallisuutesi puolesta, voit hakea lähestymiskieltoa sille, joka toistuvasti uhkaa tai häiritsee sinua. Alle 18-vuotiaana tarvitset vanhempiesi tai huoltajasi luvan tai he voivat hakea sitä puolestasi. Lähestymiskiellolla voidaan kieltää toista ihmistä lähestymästä tai muutoin ottamasta sinuun yhteyttä. Kieltoa haetaan käräjäoikeudelta ja se on voimassa enintään vuoden. Kiireellisessä asiassa ota yhteyttä poliisiin.

MITÄ SOVITTELUSSA TAPAHTUU?

Sinulta voidaan kysyä halukkuuttasi rikosasian sovitteluun. Sovittelutoimistossa kohtaat rikoksen tekijän puolueettomien vapaaehtoissovittelijoiden läsnä ollessa. Tapaamisessa keskustellaan tapahtuneesta, sen aiheuttamista tunteista ja vahinkojen hyvittämisestä.

Osallistuminen sovitteluun on vapaaehtoista ja voit peruuttaa sen milloin tahansa. Alle 18-vuotiaana tarvitset vanhempiesi tai huoltajasi luvan sovitteluun. Jos sovinto syntyy, voi olla, ettei oikeudenkäyntiä tule lainkaan (**thl.fi/sovittelu**).

MIKÄ ON SYYTEHARKINTA?

Syyteharkinnassa syyttäjä perehtyy poliisilta saamaansa esitutkintapöytäkirjaan ja päättää, syyttääkö rikoksesta epäiltyä. Jos hän syyttää, asia käsitellään käräjäoikeudessa. Syyttäjä voi vähäisissä rikoksissa, kuten esimerkiksi joissakin omaisuusrikoksissa, määrätä sakon tai tehdä syyttämättäjättämispäätöksen. Tällöin asiaa ei käsitellä oikeudessa. Perusteena syyttämättäjättämiselle voi olla esimerkiksi riittävien todisteiden puuttuminen, saavutettu sovinto tai syyttäjän näkemys rikoksen vähäisyydestä.



MITEN RIKOSASIAA KÄSITELLÄÄN OIKEUDESSA?

Rikosasiaa voidaan käsitellä joko kirjallisessa menettelyssä tai suullisessa oikeudenkäynnissä. Kirjalliseen menettelyyn täytyy olla kaikkien osapuolten suostumus. Tällöin ketään ei kutsuta paikalle, vaan tuomari päättää tuomiosta kirjallisen materiaalin perusteella. Alle 18-vuotiaan tekemää rikosta ei voida käsitellä kirjallisessa menettelyssä. Kirjallista menettelyä ei myöskään voida käyttää, jos syytteessä oleva rikos on niin vakava, että siitä voidaan määrätä vankeutta enemmän kuin neljä vuotta.

MISTÄ TIEDÄN MILLOIN OIKEUDEN-KÄYNTI ON?



Jos käräjäoikeus järjestää asiasta suullisen oikeudenkäynnin, sinulle ilmoitetaan siitä. Jos sinun täytyy olla paikalla, sinut kutsutaan sakon uhalla. Poissaolon syyksi kelpaa sellainen lääkärin toteama sairaus, jonka vuoksi et pääse osallistumaan oikeudenkäyntiin. Mikäli sinulla on asiassa vahingonkorvausvaatimuksia, sinun on hyvä toimittaa ne käräjäoikeudelle etukäteen, vaikkei niitä olisi sinulta pyydetty.

Tässä vaiheessa sinun kannattaa viimeistään hankkia oikeudenkäyntiavustaja, jolta saat apua vahingonkorvaus- ja oikeudenkäyntiasioissa.

KEITÄ OIKEUDEN-KÄYNNISSÄ ON PAIKALLA?

Useimmiten 15 vuotta täyttäneet pyydetään oikeuteen kertomaan tapahtuneesta omin sanoin. Joissakin tapauksissa, esimerkiksi seksuaalirikoksissa, alaikäisen kertomus voidaan tallentaa videolle jo poliisin kuulustelussa ja käyttää sitä todisteena oikeudessa, jolloin sinun ei tarvitse tulla oikeudenkäyntiin kuultavaksi.

Jos et halua kohdata syytettyä oikeussalissa, kerro siitä etukäteen oikeudenkäyntiavustajallesi tai tukihenkilöllesi. Yleensä käräjäoikeuden istuntosaliin voidaan järjestää sermi näkösuojaksi ja erillinen odotustila..

Oikeudenkäynnissä tapahtunut käsitellään perusteellisesti. Oikeuden puheenjohtaja on lainoppinut tuomari, joka johtaa oikeudenkäyntiä, jakaa puheenvuoroja ja päättää tuomiosta yksin tai yhdessä lautamiesten kanssa. Lautamiehiltä ei edellytetä lainopillista koulutusta. Oikeudenkäyntiavustajat eli lakimiehet huolehtivat, että uhrin ja syytetyn näkemykset huomioidaan. Syyttäjän tehtävä on osoittaa, että rikos on tapahtunut ja että syytetty on tehnyt sen. Syytetty eli vastaaja on henkilö, jota syytetään rikoksesta. Hänet on kutsuttu oikeudenkäyntiin vastaamaan syytteisiin.

Todistajat on kutsuttu oikeudenkäyntiin kertomaan kaiken, mitä he tietävät tapahtuneesta. Todistajat ovat istuntosalissa ainoastaan oman kuulemisensa ajan. Heidät kutsutaan sisään yksi kerrallaan. Tuomari pyytää todistajilta lupauksen puhua totta.

Alle 18-vuotiaan vanhemmilla tai huoltajilla on oikeus olla paikalla oikeudenkäynnissä. Oikeudenkäynnissä voivat lisäksi olla mukana esimerkiksi sosiaalityöntekijät, tukihenkilöt ja tulkit.

Useimmiten oikeudenkäynnit ovat julkisia, jolloin paikalla voi olla myös ulkopuolisia ihmisiä. Jos oikeudenkäynnissä käsitellään erityisen henkilökohtaisia asioita, voit esittää pyynnön, ettei ulkopuolisia olisi läsnä.



MITEN TOIMIN OIKEUDENKÄYNNISSÄ?

Oikeudenkäynti voi kestää useamman tunnin. Taukoja pidetään tarvittaessa. Varaa mukaan eväät tai rahaa välipalaa varten.

Voit pukeutua tavallisiin arkivaatteisiisi. Saavu paikalle ajoissa. Useimmissa oikeustaloissa tehdään turvatarkastus kaikille sisään tullessa.

Saatat kohdata syytetyn jo istuntosalin odotustilassa. Jos kohtaaminen tuntuu ikävältä, voit odotella vähän syrjemmällä kaiuttimesta kuuluvaa kutsua saliin. Voit myös kysyä etukäteen mahdollisuutta, ettei sinun tarvitse kohdata syytettyä lainkaan.

Sulje puhelin, kun menet istuntosaliin. Valmistaudu siihen, että sinua pyydetään kertomaan omin sanoin, miten rikos tapahtui ja mitä vahinkoja siitä syntyi. Puhu pöydällä olevaan mikrofoniin selvästi ja kuuluvasti. Käräjäoikeudessa kertomuksesi videoidaan

Oikeudenkäynnissä sinun on puhuttava totta. Tuomari ja lautamiehet päättävät tuomiosta sen perusteella, mitä he oikeussalissa kuulevat. Sen vuoksi sinun on kerrottava asiat uudelleen, vaikka olisit kertonut ne jo poliisille. Kerro kaikki mahdollisimman tarkasti, vaikka se tuntuisi kiusalliselta tai sinua olisi pyydetty salaamaan asia. Oikeudenkäynnissä on totuttu kuulemaan intiimejä ja arkoja asioita. Ei ole noloa itkeä tai ahdistua, kun joutuu puhumaan vaikeista asioista. Jos poliisi on esitutkinnassa videoinut kuulustelusi, on mahdollista, että oikeudenkäynnissä katsotaan vain tallenne, eikä sinun tarvitse tulla henkilökohtaisesti paikalle.

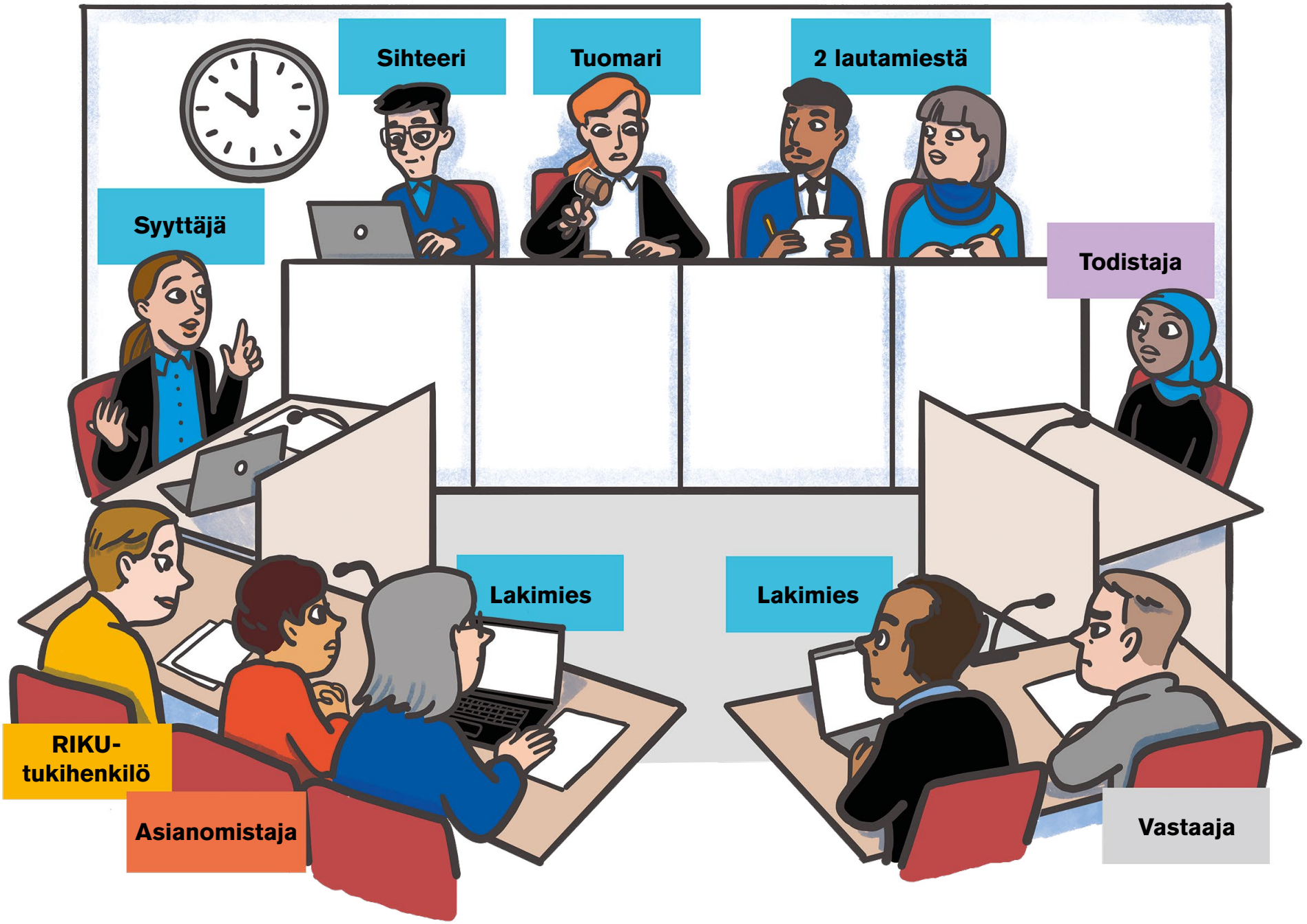
Pysy rauhallisena vaikka syytetty valehtelisi, vähättelisi tai jopa vierittäisi syytä sinulle. Laki ei velvoita häntä puhumaan totta. Kaikki tuomiosta päättävät tietävät ja huomioivat sen, eikä se vähennä sinun kertomuksesi arvoa.

Sinulle voidaan esittää myös lisäkysymyksiä. Jos et muista kaikkea tai ymmärrä kysymystä, sano siitä. Voit pyytää taukoa, jos sinulle tulee huono olo tai sinun on käytävä esimerkiksi wc:ssä.



MILLOIN JA MISTÄ OIKEUDENKÄYNNIN PÄÄTÖKSEN SAA?

Oikeudenkäynnin päätös eli tuomio voidaan ilmoittaa oikeudenkäynnin päätteeksi. Se voidaan myös antaa erikseen ilmoitettavana päivänä niin sanotusti kansliassa, jolloin saat sen käytännössä sähköpostilla, jos osoitteesi on käräjäoikeudella. Jos sinulla on oikeudenkäyntiavustaja, tuomio lähetetään hänelle. Tuomiosta voi valittaa hovioikeuteen ja sitä varten tarvitaan joskus jatkokäsittelylupa. Hovioikeuden päätöksen jälkeen voi tarvittaessa hakea valituslupaa korkeimpaan oikeuteen.


Sihteeri
Tuomari
2 lautamiestä
Syyttäjä
Todistaja
Lakimies
Lakimies
RIKU-
tukihenkilö
Asianomistaja
Vastaaja



MIKSI TARVITSEN OIKEUDENKÄYNTI-AVUSTAJAN JA MISTÄ SELLAISEN SAA?

Oikeudenkäyntiavustaja eli lakimies on useimmiten tarpeellinen, kun rikosasiaa käsitellään oikeudenkäynnissä. Hän neuvoo sinua ja huolehtii, että sinulle aiheutuneista vahingoista esitetään vahingonkorvausvaatimus. Oikeudenkäynti-avustaja on hyvä hankkia viimeistään, kun poliisin esitutkinta on valmis ja rikosasia siirtyy syyteharkintaan syyttäjälle. Etenkin seksuaalirikoksissa oikeudenkäyntiavustaja olisi hyvä olla mukana ja poliisin kuulustelussa.

Voit hankkia oikeudenkäyntiavustajan yksityisestä asianajo- tai lakiasiain-toimistosta (**asianajajat.fi**). Kun valitset oikeudenkäyntiavustajaa, varmista, että hänellä on kokemusta rikosasioista. Vaihtoehtoisesti voit kysyä apua oikeusaputoimistoista.

MILLAISIA VAHINGON-KORVAUKSIA VOIN VAATIA?

Voit vaatia rikoksella aiheutettuja vahinkoja korvattavaksi muun muassa silloin, kun sinua on vahingoitettu fyysisesti tai seksuaalisesti. Korvauksia voit vaatia myös silloin, kun sinua on esimerkiksi lyöty tai potkittu taikka aiheutettu teräaseella tai muulla välineellä pelkoa tai muuta henkistä kärsimystä, joka haittaa elämääsi, tai jos rikoksesta muuten on aiheutunut kuluja, esimerkiksi sairaanhoitokulut, varastetun tai vahingoitetun tavaran hankinta- tai korjauskulut. Muista säilyttää kuitit kuluista.

MITÄ, JOS RIKOKSEN TEKIJÄ EI MAKSA VAHINGON-KORVAUKSIA?

Vaikka rikoksen tekijän kuuluu korvata rikoksesta aiheutuneet vahingot, niin ei aina tapahdu. Voit hakea korvauksia Valtiokonttorilta heti tuomion jälkeen. Jos tekijä ei maksa määrättyjä korvauksia tai et saa kaikkia korvauksia Valtiokonttorilta, voit hakea niitä ulosoton kautta. Oikeudenkäyntiavustajasi voi auttaa sinua hakemusten tekemisessä. Tavallisesti esinevahinkoja ei korvata Valtiokonttorista, paitsi jos ne ovat syntyneet pahoinpitelyn yhteydessä.

MITÄ TÄMÄ KAIKKI MAKSAA?



Itse oikeudenkäynnistä ei aiheudu sinulle kuluja, jos syyttäjä syyttää rikoksen tekijää. Kuluja voi syntyä oman oikeudenkäyntiavustajasi palkkiosta, jota pienituloisten ei yleensä tarvitse maksaa. Vanhempiesi tuloja ei huomioida. Lisätietoja saat ottamalla yhteyttä oikeusaputoimistoon **oikeus.fi**.

Perheesi kotivakuutuksen yhteydessä saattaa olla oikeusturvavakuutus, josta voidaan maksaa näitä kuluja. Eräissä rikoksissa, kuten seksuaalirikoksissa, läheisen ihmisen tekemissä tai törkeissä väkivaltarikoksissa, valtio voi maksaa oikeudenkäyntiavustajan kulut.

Rikosasioissa voit ottaa aina yhteyttä yksityiseen asianajaan, joka selvittää, miten oikeudenkäyntikulusi saadaan katettua

MISTÄ VOIN SAADA APUA?

Jos joudut rikoksen uhriksi, sinun ei tarvitse jäädä yksin. Sinun kannattaa puhua tapahtuneesta vanhempiesi tai jonkun muun luotettavan aikuisen kanssa. Usein myös ystävien kanssa puhuminen auttaa.

Jos kokemus painaa mieltäsi tai haluat saada neuvoja käytännön asioista, voit kysyä auttavista tahoista esimerkiksi poliisilta, koulun terveydenhoitajalta, kuraattorilta tai tutulta nuorisotyöntekijältä. Löydät tietoa ja keskustelu-mahdollisuuksia ammattiauttajan kanssa myös netistä. Netissä voit toimia nimettömänäkin.

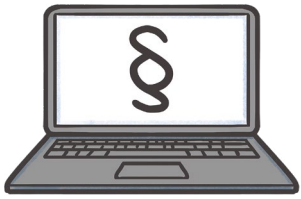
Voit hakea apua myös silloin, jos perheessäsi käytetään väkivaltaa, vaikka itse et olisi sen kohteena. Kerro myös ystävällesi avun tarjoajista, jos hän on joutunut rikoksen uhriksi.

Valtakunnallisia palveluita rikosasioissa:

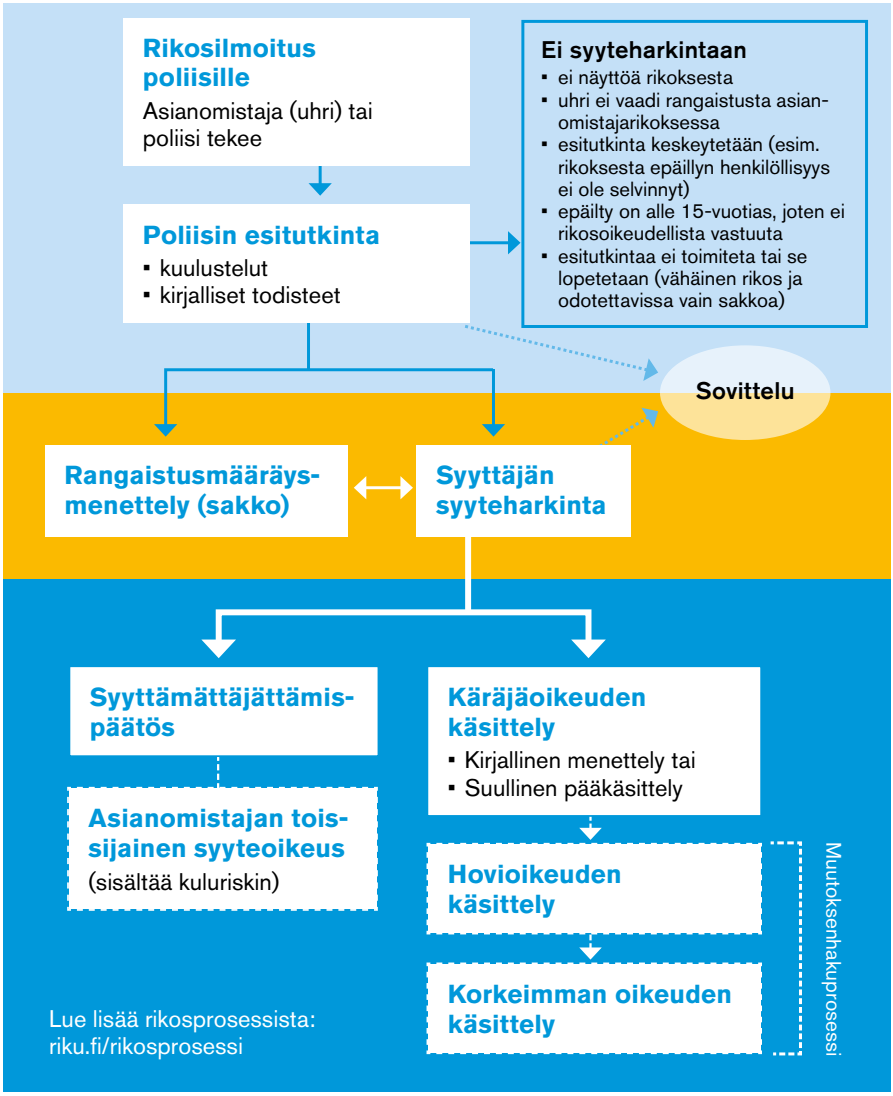
- Poliisi: **poliisi.fi**
- Rikosuhripäivystys: **riku.fi/nuoret**
  - RIKUchat: **riku.fi/chat**
- Väestöliiton nuorten sivut: **vaestoliitto.fi/nuoret**
- Ensi- ja turvakotien liitto: **ensijaturvakotienliitto.fi**
- Raiskauskriisikeskus Tukinainen: **tukinainen.fi**
- Pelastakaa Lapset: **pelastakaalapset.fi/nettiturvallisuustyo**
- Naisten Linja: **naistenlinja.fi**
- Oikeusaputoimistot: **oikeus.fi**
- Yksityiset asianajotoimistot: **asianajajat.fi**
- Netari: **netari.fi**
- Rikosten ja riitojen sovittelu: **thl.fi/sovittelu**
- Poliisi sosiaalisessa mediassa: **poliisi.fi/some**

Muita nettiosoitteita:

- Mannerheimin Lastensuojeluliitto: **mll.fi**
- Apua.info: **apua.info/neuvonta**
- MIELI Suomen Mielenterveys ry: **mieli.fi**
  - Sekasin-chat: **sekasin247.fi**
- SPR-Nuorten turvatalot: **www.punainenristi.fi/nuortenturvatalot/**
- Tyttöjen Talo: **tyttojentalo.fi**
- Poikien Talo: **poikientalo.fi**



RIKOSASIAN KÄSITTELY RIKOSPROSESSISSA



Tuomioistuimen ratkaisuvaihtoehtoja:
Sakko, ehdollinen vankeus, ehdoton vankeus, yhdyskuntapalvelu, nuorisorangaistus, valvontarangaistus, tuomitsematta jättäminen (esim. syyntakeeton) tai syyte hylätty.
Lisätietoja rangaistuksista: **rikosseuraamus.fi**

Muistiinpanoja

RIKOSUHRIPÄIVYSTYKSEN OPPAITA ● 8 (2026)

RIKOSUHRIPÄIVYSTYS
BROTTSOFFERJOUREN

riku.fi